

La Caixa, una entitat centenària a Berga

Climent Vilella Capallera

L'avi de Francesc Moragas i Barret, fundador de La Caixa, era de Berga. Ferran Moragas i Ubach, nascut el 1808, va arribar a notari i diputat a Corts el 1851 pel districte de Berga. Ferran Moragas va ser, segons els historiadors de La Patum qui va regalar a l'Ajuntament –amb vestits i tot– els Nans Vells.

Fundada l'any 1904 la Caixa no va iniciar les seves activitats fins el 1905 i al cap de tres anys va començar el que seria, junt amb l'Obra Social un dels trets que la diferenciarien de la resta de caixes que ja feia anys que funcionaven: l'expansió. L'estratègia de Moragas per a l'expansió consistia en posar-se en contacte amb una personalitat catalanista del lloc on volia obrir una sucursal, li feia organitzar un comitè de persones rellevants, a ser possible propietaris, i els feia comprometre a fer acte de presència un dia cada u, a les oficines de la sucursal. Moragas sabia que una de les matèries primeres de tot negoci amb diners és la confiança i amb la presència d'un personatge important a l'oficina esperava generar confiança als dipositants.

També absorbia o fusionava la caixa local ja fos amb acords del consell de la caixa o, simplement, fent-se càrrec de l'actiu i del passiu de cada una.

La primera sucursal que el Consell de la Caixa va decidir obrir va ser, el 31 de març de 1908 a Manresa. Però no va reeixir.

La segona sucursal aprovada el dia 30 de setembre de 1908, va ser Berga. És molt probable que Moragas contactés amb Manuel Farguell de Magarola per les queixes d'aquest que veurem més endavant. Però el projecte va quedar encallat sense que se n'hagin pogut saber els motius. De no haver estat així, Berga hauria pogut ser la sucursal número 1 de la Caixa de Pensions com ho va ser Igualada, l'obertura de la qual es va aprovar un mes després.

El 19 de desembre de 1929 es van inaugurar les oficines de la Plaça de les Fonts, amb colmenas a l'entrada de l'oficina. COL·LECCIÓ CLIMENT VILELLA CAPALLERA.

Van passar vuit anys durant els quals van ser vàries les veus que, coneixedores de la voluntat de la Caixa per instal·lar-se a Berga van reclamar-li la seva presència. L'existència d'un anomenat Sindicat Agrícola que era una agrupació de propietaris agrícoles, també feia necessària una entitat que els pogués donar suport financer. Així el 6 d'octubre de 1911, l'alcalde Ramon Galard escriu una carta a Moragas anunciant *la creació d'una caixa d'estalvis* i l'acabava amb una post data amenaçadora que deia: *Abrigui l'esperança de que dintre de vreu temps serà un fet l'inauguració de la mentada caixa d'estalvis.*

Però no va ser així i dos anys més tard, una altra carta de l'advocat Josep Cirera torna a dir a Moragas que, si no ve la Caixa

faran una Caixa Rural. Les Caixes Rurals d'aquella època eren inspirades des de Solsona pel bisbe Francesc Vidal i Barraquer. Gestionades per patronats formats amb persones rellevants de cada lloc, estaven pràcticament destinades a donar suport financer als Sindicats Agrícoles necessitats de tenir crèdit a l'hora de fer compres comunitàries per obtenir preus rebuixats.

Qui més es va distingir per les seves reclamacions a Francesc Moragas va ser Manuel Farguell que ja el 1910 va iniciar la queixa, intensificada el gener de 1913 i encara en una altra carta al cap d'un mes on diu: *Com no he rebut contestació a la carta que vaig escriure-li amb data 25 del passat jener, lo qual considero com a descortesia, ma*

A l'oficina un taulell de fusta massissa aguantava unes reixes que separaven els empleats del públic, amb quatre finestretes. COL·LECCIÓ CLIMENT VILELLA CAPALLERA.

fa suposar una mala voluntat per part d'algué contra la creació de la Caixa d'Estalvis a la ciutat de Berga, me permeto preguntar-li qui pot ésser la persona o persones que fan tal oposició. Amb un to impertinent, a l'octubre de 1913 Farguell torna a escriure, aquesta vegada en castellà: Leo en los periódicos que están ustedes creando sucursales en varios puntos, y entre ellos en Madrid, y que han olvidado por completo la creación de la sucursal de la Ciudad de Berga, lo cual después de las promesas hechas por ustedes, es inconcebible este proceder de personas en quienes tenía confianza de que cumplirían su palabra solemnemente comprometida.

Aquesta vegada sí que provoca una resposta, també molt dura, de Moragas que ja devia estar tip de les inquisitives cartes de Farguell. Moragas li respon que *todas las sucursales creadas hasta ahora fueron acordadas antes de hablar de la de Berga*. Aquí Moragas no recorda, o no vol recordar, l'aprovació de 1908, i continua: *Es inconcebible la afirmación que hace Vd. respecto a la creación de una sucursal en Madrid pues jamás se ha pensado en ello... Cuanto a la determinación de la época de abrir la Sucursal de Berga, es exclusiva incumbencia del Consejo Directivo que no ha de dar cuenta de su proceder más que a la Junta General.*

El 1914 Farguell demana a Moragas que passi per casa seva per tractar de l'assumpte. En un mes es reuneixen un parell de vegades i encarriren l'obertura de la sucursal. Tanmateix ja funcionava la Caixa Ru-

ral d'Estalvis de Berga. Moragas i Farguell deuriem convenir que la Caixa de Pensions es faria càrrec de l'actiu i del passiu d'aquella entitat i el patronat que la gestionava es convertiria en el que, com en totes les sucursals de l'època, controlaria diàriament l'activitat de la nova oficina.

Així, el 3 de juliol de 1916 es lloga el primer pis de la Plaça de Sant Joan núm. 15 a Jaume Felipó Badia que n'era el propietari, per un import anual de 420 pessetes pagadores per semestres avançats. I el 18 d'agost, el Consell de la Caixa torna aprovar l'obertura de la Sucursal de Berga, sota el control del patronat presidit per l'alcalde, Lluçia de Vilardaga i la presència de 16 propietaris i gent de bé, quatre dels quals eren ex-alcaldes, un vicari, un obrer i el gerent de la Caixa Rural.

Costa una mica de veure personatges com Pla Farriols o el farmacèutic Joaquim Serra anant a controlar la sucursal, però el reglament aprovat pel Consell de la Caixa així ho marcava, i que s'havien de reunir una vegada cada dos mesos o quan ho demanés el president o el Director General.

I es va arribar al setembre de 1916. Berga es preparava per les festes de la Coronació de la Mare de Déu de Queralt, les més lluïdes que s'hi haurien fet mai. Gràcies a la bona relació de la Caixa amb la Casa Reial (el Rei era president d'honor de la Caixa des de la seva fundació), es va fer coincidir amb aquelles festes la inauguració de la Sucursal de Berga que va agafar una extraordinària solemnitat.

Però també va provocar un cert nerviosisme, com ho certifica la carta del president de la Caixa, Lluís Ferrer-Vidal, encarregat d'una part dels tràmits, a Francesc Moragas en els termes següents: *Estimat Sr. i amic; ahir li vaig telegrafiar dient-li que en quant al Sr. Güell (fill) tindrà automòvil a la seva disposició el dia 1 y que ell arribarà probablement, amb el séquit de la Infanta (Isabel, tia del Rei Alfons XIII), si no ho fa el dia avans per rebre al Sr. Nunci a Can Monegal.*

Jo espero que vostè em contesti per fixar definitivament la meua sortida el dia 1 a la una i vint-i-set minuts de la tarda, sortida de Barcelona per arribar a les 3,30 a Manresa y sortir-ne a les 3,40 per arribar a Oïvan a les 6,32 minuts hont espero veurel a vostè amb la tartana consegüent.

...Segueixo pensant que en l'acte inaugural serà precís que d'un modo o altre s'hi senti la llengua catalana. Jo penso que això podria fer-se sense faltar a cap consideració. Ja en parlarem quan arrivi.

Li agrairé que m'escrigui impresions.

El diari La Vanguardia en una crònica titulada *La Virgen de Queralt* i amb unes lletres més grosses *La infanta Doña Isabel en Berga* explica que el dissabte 2 de setembre després d'un pontifical a dos quars de nou del matí, a l'església de Santa Eulàlia, els assistents es van traslladar al Casino Berguedà, per fer la inauguració de la sucursal de la Caixa. Acte presidit per la Infanta que ocupava el centre de l'escenari i tenia asseguts a la seva dreta el nunci Francesco Ragonesi, la senyoreta Margot Bertran de Lis, la seva dama de companyia i el seu secretari-tresorer comte de Coello, el doctor Valentí Carulla, rector de la Universitat de Barcelona, el bisbe de Solsona Francesc Vidal i Barraquer i l'alcalde de Berga, Lluçia de Vilardaga. A l'esquerra de la Infanta, el ministre de Gràcia i Justícia Antonio Barroso, l'arquebisbe de Tarragona Antolín Lopez Peláez, Català president de l'Audiència, el general Alfau, Manuel Farguella de Magarola, Lluís Ferrer-Vidal, president de la Caixa i Josep Maluquer de l'*Instituto Nacional de Previsión*.

Van parlar gairebé tots després de Francesc Moragas que va fer elogi de les virtuts de la previsió social i de les realitzacions i èxits assolits per la Caixa de Pensions. Farguella va agrair al consell de la Caixa l'obertura de la Sucursal de Berga i en nom de la ciutat l'assistència de tan lluïda concurrència. El van seguir Maluquer, Carulla i el president Ferrer-Vidal que aquest sí que, amb la vènia de la Infanta, va parlar en català. Van continuar parlant López Peláez, Vidal i Barraquer i el ministre Barroso que, en nom de la Infanta, va agrair *las atenciones que le vienen dispensando desde que entró en la Cuenca del Llobregat*. Al final de l'acte Francesc Moragas va dir que s'haurien hagut de repartir tres-centes llibretes a tres-cents nens pobres de les escoles de Berga, gràcies als donatius de l'Ajuntament, de la Junta de la Coronació i dels senyors Manuel i Joaquim Farguella, però que l'entrega es faria a cada nen amb posterioritat.

El pare Postius en va fer un elogi que Moragas va agrair. I es va donar l'acte per acabat. Un acte que no s'havia vist mai i que no s'ha tornat a veure mai més. Que una sucursal d'una entitat com la Caixa fos inaugurada per una infanta, un nunci papal, un ministre de Madrid, un arquebisbe, tres bisbes i un abat, amb la presència dels ajuntaments de Barcelona, Manresa i Berga i un fotimer de personalitats, havien conferit a la inauguració de la Sucursal de Berga, un llustre irrepetible.

El dimarts, dia 5 de setembre, Vidal i Barraquer va beneir les oficines i així va

L'any 1968 es van fer obres a l'oficina de la Plaça de les Fonts, traient les columnes de l'entrada i les reixes interiors. COL·LECCIÓ CLIMENT VILELLA CAPALLERA.

començar l'activitat de la Sucursal número 15 al primer pis de la Plaça de Sant Joan número 15, amb un horari d'obertura al públic des de les 9 del matí a l'1 del migdia, diumenges i tot. El fet va ser anunciat amb un fulletó on es deia: *¿Por qué viene a Berga esta Caja? I s'hi detallaven les virtuts de l'estalvi i de les llibretes de la Caixa així com la solidesa de la Institució i la seva vocació tot dient: La Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros no es una empresa mercantil, ni se propone como finalidad el lucro. Es por el contrario una institución benéfica que tiene por objeto facilitar a las clases populares y obreras las ventajas del ahorro y la previsión...*

Al dors hi figuraven els membres del Consell de la Caixa i els del Patronat berguedà que van tardar ben poc a barallar-se amb el primer delegat de la Caixa, Josep Felipó Casals, fill del propietari del local. El motiu va ser la liquidació de les llibretes de la Caixa Rural. El 14 de novembre de 1916, Pere Claret, gerent d'aquella Caixa Rural, envia a Moragas una proposta de dissolució i canvi de llibretes, així com una relació de les inversions que tenien per cobrir el seu passiu. La Caixa no deuria contestar ja que el mes de febrer de 1917, Domingo Serra, president de la Caixa Rural, reclama dues vegades resposta sobre la liquidació proposada.

La situació es va complicar i el 17 de juliol, el patronat *en vista de la forma desa-*

tenta como la Dirección de la expresada Caja se ha portado con la Caja de Ahorros del Sindicato Agrícola de Berga, vulgarmente Caja de Ahorros de Berga de cuyo consejo de Administración los mismos formaban parte, no podemos menos que presentar la dimisión de sus cargos con carácter irrevocable.

Felipó, coneixedor d'aquesta carta, s'afanya a explicar la seva versió i diu que per liquidar les llibretes de la Caixa Rural, han esperat l'obertura d'una sucursal del Banc de Terrassa, a la Pl. de la Creu núm. 12 i que allà, es clar, els pressionaven perquè hi deixessin els estalvis o els deien de portar-los a Correus, però mai ningú va parlar de portar els diners a la Caixa de Pensions. Aquesta devia haver sigut la causa de la desatenció de Felipó i de les batusses que encara van motivar una altra carta, aquesta vegada dirigida al president Ferrer-Vidal, al cap d'un mes, en la que, entre altres coses, deien: *... Mas no habiéndose manifestado todavía si se aceptaba o no nuestra dimisión, por el presente la reiteramos a V.E. suplicando sea aceptada, dando el asunto por terminado. 31 d'agost de 1917*. No es pot dir que la Caixa Rural de Berga fos absorbida per la de Pensions perquè es va liquidar tota sola.

El 1925 ens trobem en una nova situació. Felipó va ser acomiadat. Hi va haver una allau de sol·licituds per ocupar el càrrec i en una d'elles, d'un empleat de la Caixa a Manresa, s'hi llegeix: *lamento el fet de la Sucursal de Berga del qual, indignat, protesto*. Vol dir que Felipó n'hauria fet alguna.

Antoni Vigo era secretari del Jutjat de Berga. El Jutge, Angel Leon, era un home ben relacionat que va generar moltes car-

tes de recomanació a favor del seu secretari, entre les quals n'hi havia una de Joan Ventosa i Calvell, col·laborador de Cambó i diverses vegades ministre a Madrid. És clar, Anton Vigo va ser el nou Delegat de la Caixa a Berga.

Acabat d'arribar li van encarregar la compra d'una casa per a instal·lar-hi les oficines de la sucursal. Va tenir diverses ofertes: la casa del carrer Major nùm. 2, on hi havia hagut la Caixa Rural; la del carrer Major amb Menorets; la de la Pl. de la Creu amb Ronda Moreta 2. I la de Magí Minoves Anglerill que en demanava de 22 a 25.000 duros. Tot i ser la més cara es va triar aquesta, a la Plaça de les Fonts, per dues raons: la primera era que dels lloguers se'n podien treure 5.000 ptes. anuals i la segona per la seva situació, a prop de la Plaça de la Creu que amb dues sucursals bancàries era considerada el Wall Street berguedà de l'època.

El març de 1928 encara duraven les obres. Les oficines de la Pl. de Sant Joan per motius desconeguts, s'havien traslladat al 2on pis del carrer Major nùm. 11, motiu pel qual es van desencadenar un seguit de rumors que asseguraven que la Caixa no tenia prou diners per acabar les obres i que els seus impositors es veurien obligats a desplaçar-se a Barcelona per recuperar els seus estalvis. Vigo ho informa i afegeix que això són *habladurías de café y tertulias de vagos y de personas desaprensivas*. També aprofita l'ocasió per informar que la sucursal de la Banca Arnús a Berga, té dipòsits per valor de 500.000 ptes.

El 19 de desembre de 1929, finalment, es van inaugurar les oficines de la Plaça de les Fonts. S'hi havien construït unes columnes a l'entrada i uns plafons a les finestres del primer pis amb guardioles, símbol

Al vestíbul s'hi va posar una plafó escultòric amb elements berguedans i a l'interior hi havia un sol taulell. COL·LECCIÓ CLIMENT VILELLA CAPALLERA.

de l'estalvi. A l'oficina un taulell de fusta massissa aguantava unes reixes que separaven els empleats del públic, amb quatre finestretes per atendre'l. A l'exterior s'hi anunciava l'operativa en uns grans plafons de vidre negre amb lletres daurades.

L'any 1930 Vigo és substituït per Pau Santandreu que va ser qui més confiança va generar entre els impositors. Els seus escrits ja són en català. (Pau Santandreu havia guanyat un premi ordinari en els Jocs Florals de la Coronació el 1916). A la carpeta de "Pánicos y Alarmas" de l'oficina de Berga a l'arxiu històric de la Caixa, hi trobem un escrit del 9 de febrer de 1932 en el que informa de l'increment de reintegraments degut a la intranquil·litat que els greus esdeveniments polítics han deixat entre la gent. Sense anomenar-ho, per les dates veiem que es refereix a la revolta de l'Alt Llobregat, als fets de Fígols.

Santandreu va viure també l'episodi del dipòsit de les corones i el medalló de la Mare de Déu de Queralt des de l'octubre de 1936 fins el març de 1937 que van ser requisades per la Generalitat. A l'any 1950, a la seva mort prematura, va ser substituït per Pere Passola, el senyor Passola. Del senyor Passola se'n conserva un informe, molt ben treballat, on el 2 d'agost de 1954 diu que l'Ajuntament se li ha adreçat demanant a la Caixa la construcció d'habitatges per pal·liar-ne l'escassetat. Va tardar anys però la Caixa va construir el bloc del Passeig de la Pau, un edifici que havia de marcar l'altura màxima de les construccions

d'aquell passeig però que l'especulació posterior en va malmetre la intenció.

Construït l'immoble s'hi va traslladar, el 1965, la Biblioteca i tres anys més tard es va refer l'oficina de la Plaça de les Fonts, traient les columnes de l'entrada i les reixes interiors. Al vestíbul s'hi va posar un plafó escultòric amb elements berguedans i a l'interior hi havia un sol taulell. La caixa forta la van pintar de vermell.

El 1974 al Sr. Passola el va succeir qui això escriu fins el 1980 quan davant la falta d'espai ja havíem decidit canviar l'entranyable edifici de la Plaça de les Fonts, amb les seves guardioles a les finestres del primer pis, per un local més ampli al Passeig de la Pau on és ara, trasllat que es va fer amb el Lluís Pons de Delegat el 1983. A ell el va seguir el 1988 el Pere Bessa i a aquest el Jordi Baraut, l'any 1997 i més tard el 2012 Joan Alberch.

Actualment porta el timó de l'oficina l'Eva Costa, però la Caixa ja no és aquella entitat sense ànim de lucre que es va instal·lar a Berga ara fa més de cent anys. Les circumstàncies l'han convertida en un banc, Caixabank, una societat anònima que, com totes, treballa per oferir als seus accionistes el màxim rendiment de les seves aportacions.

L'any 1978 la Caixa havia obert una altra sucursal al Vall i després de la fusió amb la Caixa de Barcelona, l'oficina que aquesta tenia a Berga la Caixa la va traslladar a la Font del Ros. Ambdues han estat tancades seguint l'estratègia de l'entitat.

Malgrat aquest canvi la Caixa ha preservat l'altre dels seus trets essencials: la seva Obra Social. Moragas hi havia posat tot el seu entusiasme i hi havia dedicat tots els excedents que generava l'estalvi. L'Obra Social de la Caixa, com la de totes les caixes, cobria aquelles necessitats de la gent que les administracions no volien o no podien atendre. Iniciada el 1915 amb els Homenatges a la Velleja i ampliada en àmbits assistencials i culturals, va adquirir una importància enorme, tanta que en un parell d'exercicis dels anys 30, les despeses generades per l'Obra Social van superar en escreix els beneficis obtinguts en el negoci financer. Entre les moltes iniciatives generades hi havia l'Obra Cultural de Biblioteques Públiques.

En aquests anys de presència a la nostra ciutat, des de 1929 fins a 1993, l'Obra Social hi va mantenir la Biblioteca Pública. Oberta a l'entresol de la Plaça de les Fonts quan es va traslladar al Passeig de la Pau, tenia una superfície de 205 m² i un fons de 16.922 volums i 107 revistes.

Durant aquest temps la biblioteca va ser portada per dues bibliotecàries. De 1930 a 1958 en va ser titular Felicitat Bosch, la Feli. Del 1958 a 1993 en va ser Leonilda Boixader, la Leo, que es va jubilar amb un homenatge espontani de tots els seus nombrosos lectors. Durant la segona meitat dels anys 70,s la Biblioteca de la Caixa va ser el nucli d'una gran part de l'activitat cultural berguedana. Gràcies a la generositat de la Leo que allargava el seu horari laboral tot el que fes falta, gairebé cada divendres hi havia projecció de diapositives o conferències o cursets, com el d'Història de Catalunya que va impartir Miquel Coll i Alentorn amb un gran èxit de públic.

A totes les activitats hi havia un personatge que no fallava mai: un guàrdia civil de paisà que, amb ulleres de sol, se situava al fons de la sala per controlar l'acte. En els aproximadament quatre anys que va durar aquesta moguda només ens va ser prohibit un acte: la presentació, un diumenge al matí, de la revista Arreu perquè era del PSUC. Els fons de la Biblioteca de la Caixa van ser cedits a la Biblioteca Ramon Vinyes.

Aquesta és la història fins avui de la sucursal número 15, la més ben inaugurada de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i

La sucursal de Berga era la numero 15 de l'entitat. COL·LECCIÓ CLIMENT VILELLA CAPALLERA.

d'Estalvis de Catalunya i Balears. L'obra de Francesc Moragas, nét d'un berguedà, que va bastir una entitat popular, catalana de sentiment i amb la voluntat de fer una acció social activa. L'entitat que ha contribuït junt amb altres, però potser més que cap, a apuntalar el desenvolupament econòmic del país.

Fonts d'informació i Bibliografia

- Arxiu Històric de "la Caixa"
 Nadal J., Sudrià. C. – Història de la Caixa de Pensions Edicions 62, 1981
 Pérez-Bastardas, A. – Francesc Moragas i la Caixa de Pensions (1868-1935).- Edicions 62, 1999
 Noguera, J. – Cròniques de la Coronació: 1916. L'Erol núm 34. 1991
 Felipó, R. – Queralt. El Santuari de la Mare de Déu. Ed. El Mèdol. 2004

Climent Vilella Capallera

ASSESSORIA PUIG-REIG

Fiscal · Laboral · Comptable · Jurídica · Assegurances
 Immobiliària · Administració de finques

Llobregat, 1, 1er. · 08692 Puig-reig · Tel. 93 838 01 84 · www.assessoria-puig-reig.com